

BESZÉLGETÉS A MŰVÉSZET- RŐL ÉS KALOTASZEG.

Irta: K. LIPPICH ELEK.

MI az életet boldoggá teszi: a jószág és a szépség. Egész életünk abban a törekvésben fejlődik ki, hogy keressük azt, ami nekünk jó s ami nekünk szép. Némelyik ember *csak* azt keresi, a mi neki jó. Az ilyen ember még a fejlettség alsóbb fokain tart, mert csak állati részének ösztöneit követi. Ezekről az ösztönöktől egyikünk sem mentes, mert lényünk egy része materiából áll. S a materiának megvannak a szükségletei; sőt néha (mondjuk úgy, hogy legtöbbször) ezeknek a szükségleteknek az ápolása teszi ki egyéneknek és egész korszakoknak az életét. Társadalmaknak, államszervezeteknek az alakulása, berendezkedése, politikája ezeken a primitív ösztönökön alapszik, keresésén, létrehozásán és megvédésén annak, ami nekik jó. És ez egészen természetes, mert az embereknek s az emberi közösségeknek első sorban állati létök garanciáit kell biztosítaniok. Meg kell találniok azt, ami nekik jó: hajlékukat, táplálékukat, jogaikat, biztosságukat.

Emberek, és emberközösségek, kikben elvontabb lélekösztönök még nem ébredtek, vagy már elaludtak, — boldogok, ha a hajlékukat, táplálékukat, jogaikat és biztosságukat elérhették, vagy megközelíthették, vagy ha azok elérésében bízni tudnak. Ez a boldogság annak a jólétnek a boldogsága, melyet egyaránt érez minden kielégült állat, de amely boldogság rögtön zavarttá lesz, sőt meg is szűnik, mihelyt a megszerzett jók részben, vagy egészben kétségessé válnak, vagy elvesznek. Primitív és mulandó öröm az ilyen boldog-

ság, mert tárgyai, föntartó elemei *az emberen kívül vannak*, tehát az embertől nem függő okokból elveszhetnek.

Magasabb rendű és állandó örömek forrása csak az a boldogság, melynek indító okai és fenntartó elemei *magában az emberben vannak*. Ilyen belső okok és fenntartó elemek: az igazság és a szépség.

Az az igazság és az a szépség, amit én megismertem, megértettem és magamba fogadtam, külön világot alkot a lelkemben, egyenlő rangút a külső világgal. A külső világ elsötétülhet előttem, megtagadhatja tőlem minden jószágát, — megmaradt az én külön belső világom, az én lelkem gazdagsága, mely fenntart, örömeiket nyújt és tettekre képesít.

Azért hirdetjük szerte a *művészet* valóságát, hogy a *szépség* kultusza terjedjen a földön, s terjedvén, boldogabbá legyen a sok bajtól sanyargatott ember. Azt akarjuk, hogy a művészet hassa át a világot. Ki akarunk nyitni minden ablaktáblát az előtt a sugárzó nap előtt, mely nem kél és nyugszik, nem borul és derül, hanem örökké tiszta fénnel ragyog. Csak nem kell tőle elzárkózni, csak rést kell nyitni előtte, és beözönlök lelkünk és környezetünk minden zugaiba. Rávilágít a szennyre, hogy kidobjuk és kerüljük; s mindent, ami életünk feltétele és szükséglete, bearanyoz a szépség folyó aranyával. A *művészet műveltségével* akarjuk megváltani a világot.

A művészet az, mely el nem múló értékre emeli az emberi munkát s a hányódó-vetődő nyers anyagokat; a teremtető szellem, az Isten képe alakul ki mindenben a művészet munkája nyomán.

Az a köszikla, mely silánnyá teszi a föld népének sorsát, mert gabona ki nem kél rajta, az a piszkos agyag, mely járhatatlanná teszi utainkat, az a holt fa, mit tűzre vet az ember, az úton-útfélen hentergő sok hulladék, haszontalan kis

vadnövénnyek, erdei letaposott füvek és virágok, mind, mind nagy gyönyörűség forrásai és megmondhatatlan nagy értékek, csak tudatos szemmel lássa meg az ember és művész vegye a kezébe.

Meg akarjuk oldani, meg kell oldanunk azt a nagy kérdést, hogy miképpen töltsük meg az emberi életet a művészet szépséges tartalmával. El akarjuk érni, el kell érni azt, hogy az ember keresse és szeresse a teremtő szellemnek, a művészetnek apró csodáit; hogy ne kívánjon meg mást, csak olyat, amit a munkáló emberi lélek az ő ihletével megnevesített; hogy házunk, otthonunk, annak berendezése és felszerelése, minden, ami mindenütt körülvesz, magán hordja az Isten képét, vagyis az emberi képességeknek Istennel közös mesterjegyét.

El akarjuk érni azt, hogy e nemes szükségletek fölébredése révén a munkáló ember megszűnjék gép lenni; hogy az emberek milliói, alkotó erejüknek romjaiból ne legyenek kénytelenek barikádokat építeni a fennálló világrend ellen; hogy a vidékek egységes, ős tehetségű népe, földjének és napszámjának szűk jövedelmét, az élet szorongatásai közben kábulást keresve, ne pazarolja el sorvasztó és nemtelenítő korcsmázással, hanem dolgozzék, alkotson istenadta tehetségei szerint, munkája —, és a munkáját elfogadó világ iránt való szeretettel.

El akarjuk érni, hogy mindaz, amit a föld megterem és amit a nap megérlel, az emberi szellem feltalálása és formáló ihlete révén, veszendő nyersanyagból az emberiség szellemi és anyagi kincseivé váljék.

Ezért hordunk össze és mutatunk be kiállítások alakjában oly példákat, melyektől hatást várunk. A nyugoti külföld, az ő szervezettebb intelligenciájával, itt ott már szép eredményeit tudja felmutatni az általános művészetre való törekvéseknek. Szerencsés ország Angolország, melynek egy Ruskinja volt, s amely meg tudta érteni ezt a szerencsését. Ez a vad, durva erkölcsű ország rövid idő alatt

tündöklő példájává lett a művészeti műveltségnek, a humanitásnak, az emberi nagyságnak. Amerika gyűlevész népeit a föld legboldogulóbb részévé tette a művészeti műveltség szükségének és feltételeinek megértése. Az Egyesült Államok nagyságának és Európát fenyegető erejének fundamentumát (ne nevéss, magyar politikus!) rajztanítók építették. Ebben a nagy emberközösségben egyszer csak rájöttek, hogy a lényeg-látásnak, az ítélőképességnek, a fantáziának, az alakító készségnek és a független tudásnak egyetlen biztos iskolája a — rajz. A szerény rajz. Rájöttek arra is, hogy az embernek legeredendőbb képességei, vele született ösztönei közé tartozik a formálás, a rajz. Villámgyorsan belátták azt is, hogy mindaz, ami művelt világszerte az embernevelés terén történik, alig egyéb, mint az ember eredendő ösztöneinek elsanyargatása. Észrevették, hogy épen az ember legzsengőbb korában mindenütt parlagon hagyják a formáló ösztönt, később pedig, mikor foglalkozni kezdenek vele, agyongyötrik. Mit tett Amerika? Rávetette magát a formáló ösztön ápolására és fejlesztésére. Rendszerré avatta a játszva rajzoltatást már a gyermeknek úgyszólván csecsemő korában. Az amerikai gyerek előbb tanul rajzolni, mint olvasni-írni; s attól kezdve minden stúdiumát végig rajzolja. Franklin Benjamin 1749-ben már kijelenti a gyermek rajztanításának nagy állami fontosságát. S utána Amerika legnagyobb államférfiai vitték lépésről lépésre előre a rajztanítás ügyét, mint legelső rendű állami ügyet. Maig már elkészült Amerika; s a rajztanítás rendszeréből mi nőtt ki? — Egy végtelenül tisztán látó, technikai csodákat művelő, feltalálásokkal tündöklő, önérzetével, önállóságával és minden néven nevezendő munkájával súlyosan imponáló, gazdag embertársadalom. Az amerikai ember fogalma úgy él az európai köztudatban, mint a saját erejéből boldogulni-tudás típusa.

Messziről hozott példák ezek. Nem hatnak a magyarra, ki még azt sem hajlandó meglátni, hogy már a franciák és a németek, sőt még a muszkák is erősen számot vetnek Amerika és Anglia példájával; nem törődik vele, hogy Ausztria, a gonosz szomszéd, már aszerint szervezte át közoktatásügyét; — a magyar csöndes megvetéssel illeti a rajztudásra és a szépeletre való nevelésnek a hatalmát. Egészen komoly, tudós magyar uraknak mosolyra görbül a bajúszok, s úgy néznek ránk, mint ártatlan eszelősekre, mikor kulturánk építési mozgalmi közben néhányan az izgalomtól kipirult arccal kérjük, követeljük az általános kötelező rajztanítást, és kérjük, hogy az iskola fegyházi jellege szűnjék már meg, hogy legyen már vége a gyermeki lélek kerékbetörésének, hogy neveljék már a gyermekeinket szeretettel, belátással, úgy, hogy ne legyen nekik pokol az iskola, hanem lelki örömeknek, szívbéli jó kedvnek a forrása, nemes ösztöneik, egyéni tehetségeik felszabadítója.

Rendezünk kiállításokat a haladottabb kultúrák művészeti termékeiből, bemutatjuk képeiken, szobraikon túl minden használati célú művészeteket: ú. m. a külföldi asztalos, kárpitos, bronzöntő, keramikus, hímző, ötvös, stb. stb. művészetét. A magyar közönség — most már, hála Istennek, divatszerűleg — eljár az ilyen kiállításokra. Ennek a közönségnek két percentje szereti a szépet, ez a két percent tehát élvez; tíz percentje szereti azt, ami idegen, azért mert idegen, — ez a tíz percent lelkendezik a „viszontlátás” örömeiben; húsz percent elegánsnak tartja a gyönyörködést abban, amiről a hozzáértők azt mondják, hogy szép, — ez a húsz percent bolondul dicsér és értelmetlenül vásárol; a többi hatvan-nyolc percent pedig kullog a tárlók előtt és az interieurokban, szörnyen olvassa a katalógust, bírálgatja az árákat, örül, hogy X. gróffal, Y. miniszterrel együtt járhat-kelhet előkelő helyen, s aztán még

soká elbeszélget arról, hogy a kiállításon járt, de ott csak olyan szecessziós izéket látott, amik nem valók másnak, mint gazdag embereknek. Azok bolondságokra is költekezhetnek. De jó volt megnézni, hogy az embernek „fogalma legyen”.

Művészeink, iparosaink titokban dühöngenek az idegen invázió, de titokban tanulnak is az idegentől egyet-mást, — ami csak később sül ki, amikor a következő évben A. magyar festő skótul festi meg a Berettyó partját, B. magyar asztalos angol stílusban állítja ki úri szobáját, francia ízlésben a hálószobáját, és így tovább.

Mi pedig, akik türelmetlenül zaklatjuk azt, hogy alulról, a népiskolától kezdve, a középiskolákon át kell kifejleszteni az ember fajbéli nemesebb sajátságait és a művészi munka megismerésének és megbecsülésének képességét, — a kiállításoktól, mint fölülről lefelé ható nevelési tényezőktől is elvárnók, hogy azon a nyelven tartsa oktatásait, amelyet itt nálunk *megértenek*, tehát — magyarul.

Igen ám, de művészetünk, mely nem alulról képződött szervesen fölfelé, hanem idegenből vett hatások szülték és tartják fenn, nem tud magyarul, s ha tud is, idegenül ejti a szót. Midőn tehát egy-egy külföldi kiállításunk után megjelenik a hazai termelés kiállítása, ez alig más, mint hogy a magyar lélek felmondja a leckét az idegen instruktornak.

Nos, hát ezen kell segíteni. Nem is késlekedve, hanem sürgősen, mert elkésünk.

Mitől késünk el?

Elkésünk azoknak a forrásoknak a felhasználásától, amelyekből a magyar fajbéli művészet elemei és inspirációi meríthetők, — mert azok a források kezdenek eliszaposodni.

Amit mi itt, a magasabb műveltségi rétegekben megcsinálni szeretnénk: *a művészeti teremtő ösztönnek érvényesülését az ember minden munkájában*, az már rég megvagyon a magyar nép egyes ős közösségeiben, és megvagyon oly jel-

lemző fajbeliséggel, oly ragyogó üdeségben, oly gazdag formakincssel, hogy ha oda járunk hatásokért, példákért, elemekért, a világ legbámulatósabb művészténeke feltételeit hozhatjuk onnan magunkkal.

De az élet egyre fokozódó terhei, s a velők járó szegényedés, összekötve a teljes magárahagyatottsággal, nagy pusztításokat visz véghez a nép jó kedvében, alkotási készségében, s a hitvány, de olcsón kínáló gyáripar egyre szűkebb területekre szorítja össze a népi művészetet.

Azért, ha már ezt a bájos és gazdag népi művészetet konzerválni nem tudjuk, használjuk fel idejekorán magasabb törekvéseink erőforrásaiképen.

Van ebben az országban még több oly népi közösség, mely a mai napig őrzi fajunk művészeti ősi sajátosságait. De talán egyik népi közösség sem olyan tömör, érdekességekben oly dús, testben-lélekben olyan szép, s a művészet dekoratív összehatásában oly fejlett, mint a *kalotaszegi*.

Már-már elcsépelet jelző ez a „kalotaszegi“, holott pedig alig tudja valaki, hogy a szépségek mily kincses bányája az a Kalotaszeg. A „kalotaszegi hímzés“ kereskedelmi cikké lett, s mint ilyen, ősi szépségeiben (pártfogói téves irányítása miatt) pusztulásnak indult. Ez a jellegben degenerálódó házi iparcikk buzgó kolportázs tárgya, — ennek révén lőn közkeletűvé a *Kalotaszeg* neve. Pedig Kalotaszeget alig ismerik. Annyira nincs fogalmuk, még a verzátusabbaknak sem, Kalotaszegről, hogy teszem, mikor a multkor egy kalotaszegi asszonyviseletről készült gyönyörű aquarellt (ebben a füzetben látható a reprodukciója) lelkesülten mutogattam művészeti korifeusok között, azzal mutatott rá egy igen jeles szakértő, hogy: „nini, hiszen ez oláh!“

Kalotaszeget megnézték már tudósok, átkotorták fosztogató kereskedők, másféle utas is érintette egy-egy csücskét,

csak épen melegvérű emberek, poéták, művészek jártak keveset benne. Innen van, hogy bár könyvben megtaláljuk Kalotaszeg földrajzi meghatározását, népessége statisztikáját, emberek, asszonyok haja színét, szeme vágását, koponyaméreteit, ősi zamatú szép nyelvének szótárát, foglalkozásának, szokásainak ismertetését, itt-ott láthatunk keze munkája ősi jellegű termékeiből is egyet-mást (elrontott hímzéseiből sokat), — és Kalotaszeg még is fölfedezésre vár!

Erdélyben a Kőrös és a Kalota völgyének területén, vad oláhságtól körülvéve, 34 faluban mintegy 20.000 főnyi gyönyörű magyar nép van ősi eredetiségében eltolódva. Ez Kalotaszeg magyar népe.

Erre a tipikus honi tudós elme talán összerántja a szemöldökét, hallván, hogy 20.000 magyar, ősi eredetiségben, oláhok között... Cáfolatai már ab in visis ugrásra készen merednek rám, ki ily vakmerően állapítom meg az én kedves, szép fajomnak a különálló jellegét.

De én, ha éles szemű megfigyelésekkel nem szereztem volna is meggyőződésemet, lelkelem ösztöneivel is megállapíthatnám, hogy *ez az én népem!*

Teste, lelke, minden tulajdonsága ellentétesen üt el idegen környezetétől. Az oláhval nem keveredik, vele össze nem házasodik, sajátosságait *azért* őrzi, hogy más legyen, mint az oláh; noha azt ellenségesen nem nézi, csak magához méltónak nem tartja, nyugodt méltósággal érezve szellemi felsőbbségét. Egy magyar ingre, amit ott vettem, csipkegallért akartam tétetni. Az asszonyom figyelmeztetett, hogy az nem lesz jó, mert oláh szokás. A kalotaszegi magyarság ethnografusa, Jankó János is azt mondja a könyvében, hogy „a kalotaszegi magyarban erős a faji öntudat. Hagyományaihoz való szívós ragaszkodással távol tart magától minden idegen befolyást, s bár nemzetiségi politikát nem űz s az oláhval békésen megfér, de annak előrenyomulását meg nem engedi. Vérbeli keverődésről pedig szó sincs.“

FARAGOTT UTCAAJTÓ.

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.
A színes Autotypia
Weinwurm A. műintézetéből való.

Az óriási oláh tenger indulatos hullámai eddig hiába ostromolják ott a magyarság piciny szigetét, melynek partjai szirtesek, sekélyke űs talajának virágai pedig bele nevetnek a habok ostromába. Becses kis sziget. Érdemes észrevennünk.

A kalotaszegi magyarsággal örömezt érintkezhetik a legfinnyásabb kultúr-ember is. Bennök nem talál magánál alsóbb rendű lényre. Ellenben meglepődve fogja csakhamar észrevenni, hogy ugyan-csak össze kell szednie magát, ha a kalotaszegi magyar nyílt beszédű, természetes nagy bölcsességének és érzésbeli nagy finomságának társaságában helyt akar állani.

A kalotaszegi magyar nép szegény, földje sovány, köves, de piciny jövedelméből oly tisztességesen él, hogy élete bátran nevezhető ideális életnek. Szegénysége nem alacsonyítja le, sőt a gazdagság színét viseli magán, mert életét szépen éli. Kevéssel beéri, józan, nem iszik, haszontalanságokra pénzt nem ad, így aztán ebből a picinyből is jut a lelke szükségleteinek a kielégítésére. Minden, amit egy kalotaszegi magyar házban látsz, amit ott a kezembe fogsz, magán viseli a művészi szépség becsét. Amit férfi, nő a testére ölt, minden részében csupa intim szépség. Neki nem mindegy, hogy milyen vászonból készül az inge, az ágya, a takarója. Megcsinálja maga-magának az ízlése szerint való legszebbet, kenderből, gyapotból. A kalotaszegi „fodorvászon“ gyönyörű anyag. De nincs anyag, amit ő a tökéletes megmunkálás mellett díszítés nélkül hagyna. Egy-egy ing, egy-egy vánkos, egy-egy ágytakaró, különösen a boldogabb múlt időkből származó, amellett, hogy szinte örök időkre szóló becsületes szoliditással készült, dísziben is egy-egy kis műretek. És a sablonos munkát nem ismeri. (Ujabban azonban megrendelésre, kereskedelmi célokból, már a sablonosság is tért foglalt közöttük.) Minden egyes dísz külön, egyéni feltalálás. A jelleg minden munkájukon közös, de e közösségen belül a részlet-

beli eltérések individuálisak. Különösen a régi „írásos varrottasok“-ra vonatkozik ez. Asszonyok a kiterített vászonra koromlébe mártott lúdtollal, csak úgy „a maguk fejéből“ kifogyhatatlan fantáziával „írták“ a gazdagabbnál-gazdagabb ornamentumokat, miket aztán kivarrtak kézzel, pirossal és feketével. Ma is élnek még öreg asszonyok, akik ezt csinálják. A fiatalok már pénzért, megrendelésre, sietve dolgoznak minták után az urak gusztusára holt színű selyem fonalakkal. De ha kirakatjuk velök a szuszékok és hímes ládák tartalmát, a fenekök mélyéből remekbennél-remekőbb írásos párnahuzatok, „rúdra valók“, nászkendők, terítők, férfingek kerülnek elő. A szobák frízét náluk rúdra akasztott varrottasok képezik, a halott fejéhez, lábához hímezéseket terítenek, a beteg asszonynak küldött kalácsot remekbe készült hímes ruhával takarják le, stb. stb. sehol semmi vászonféle „varrás“ (így hívják a hímezést) nélkül. A hat éves kis lány már „varr“. Az asszony, ha este haza kerül a mezei munkából, elvégez a ház körül, aztán neki lát a „varrás“-nak. Künn a mezőn, déli pihenőben leül egy fa alá, vagy boglya tövébe és „varr“. A leány rendes munkáin túl úgy igyekszik, hogy leendő urának legalább 25—30 pálhás inget, magának ugyanannyi ruhafélét varrjon össze jó előre.

Az ing, a „darázfészkes“, felhajtós elejű szoknya, a selyemhímes bőr „mellrevaló“, a kötény, a párta, mind egy-egy dekoratív kis remek; együtt pedig, mikor a kalotaszegi nő felöltözik, mint egy délszaki gyönyörű, színes madár. Egész ragyogó madár csapat, mikor ünnepen vonulnak az isteni tiszteletre. (Mily izgatón szép látvány a haldokló színek e korszakában!)

A férfiember is ezermester. Fúr, farag, épít, hímez (így hívják a díszek fölfestését.) Olyan községek, mint pl. Sárvásár, Kőrösfő, egész sorozatát mutatják a bájos, változatos, nagy művészi érzékkel és szerkesztési tudással megcsinált „leveles kapuk“-nak. A házban (így hív-

ják a szobát) férfi remekei a székek, asztalok, padok, „szegelet-tékák“ (sarokszekrények), hímes ládák. Semmi sem kopár, mindenben művészet van. A tornácós, négy sarok-tornyocskával díszes sudár torony-végződés, a templomi felszerelések, festett díszek, a temetői fejfák és sírkövek, egyszóval a kalotaszegi magyarság egész környezete, melylyel magát bölcsőtől a sírig körülveszi, csupa stílusos, vérbe átment, öntudatlan, becses művészet!

Csöpp ez a tér arra, hogy Kalotaszeg művészetét e futó érintések után most sorra vegyem és ismertessem. Máskor, más helyütt még rátérünk. Itt csak jelezni akartam, hogy vannak emberközösségek ebben az országban, melyek gyönyörű példáját mutatják a szépen megoldott életnek, melyek művészetünk őselemeiből ideig-óráig még sokat tartanak őrizetben; emlékezetbe akartam idézni, hogy *megvan még a nép*, amelyhez egykor lebecsátkoztak a poéták seredményül láthatjuk az újjászületett, örökéletű magyar költészetet, és amelyhez ha lebecsátkoznak művészeink, bizonyára ki fog fejlődni e találkozásból a magyar művészet, hogy aztán éreztesse nemesítő erejét a magyar munka összességével.

Óriási anyagról igen futólag számoltam be itt. S lehet, hogy ez a rövid beszéd s az a néhány ábrázolás, amelyet a Kalotaszegben velem járt művész barátaim a tárgy illusztrálásául itt közölnek, megközelítőleg sem adják hű, talán még eléggé sejtető képét sem, a kalotaszegi magyarság művészetének; de bízom abban, hogy azok az ösztönös lelkű művészek, kik elejtett szókból és hiányos vázlatokból is rögtönösen ráismernek a meritumra: az adatok e parányi töredékéből is sejtelemszerűleg ki fogják érezni azt a gyönyörű színes és gazdag világot, mely a magyar művészet számára a termékenyítő hatások végtelenségét foglalja magában.

MIT JELENT HÁT A KALOTASZEGI MŰVÉSZET?

Irta: KRIESCH ALADÁR.

— — art . . . , is the expression of pleasure in the labour of production.*)

William Morris.

APIRRA VETETTÜK jól-rosszul egyikét-másikat ama sok, bennünket valósággal leigázott impresszióknak, melyek lelkünkben eddig nem hallott akkordokat szólaltattak meg és gyermekies bizalommal és örömmel töltöttek el a művészet örökkévalósága és az étellel való egyazonos jelentősége iránt.

Mit jelent hát ez a kalotaszegi művészet?

Azt jelenti: hogy *az élet minden formái megnyilatkozásának kell, hogy művészi tartalma is legyen, — ha nincsen, úgy erkölcsstelen.* Mert valamilyen, — bármennyire lappangó — módon is, de ártalmára van az emberiségnek.

A természettudomány vívmányait nemcsak kihasználó, de azokkal visszaélő modern kultúra végigszárguldott az egész földgömbön s a hol érhetne, elsöpörte, magával a művészetet. Nyomában gyárak keletkeztek fojtó, fekete füstöt ontó kéményekkel s felhangzott a két nagy jelszó: *Tömeges termelés és munka-felosztás.*

Asztal kell? Jól van, csináljunk hát asztalt! Mindjárt vagy ezret, egyformát, mert így olcsóbb lesz. Egyik csinálja a lábát, mindig csak a lábát, hisz így megy leggyorsabban és legkönnyebben — ez a praktikus!

A másik meg a lapját, a harmadik a fiókját. Ezt innen, amatt amonnan, — száz ember százfelé szalad — a míg végre megvan az ezer asztal, egyik szakasztott társa a másiknak — s viheti a boltos,

* „A művészet az előállított munka közben érzett gyönyörnek a kifejezése.“